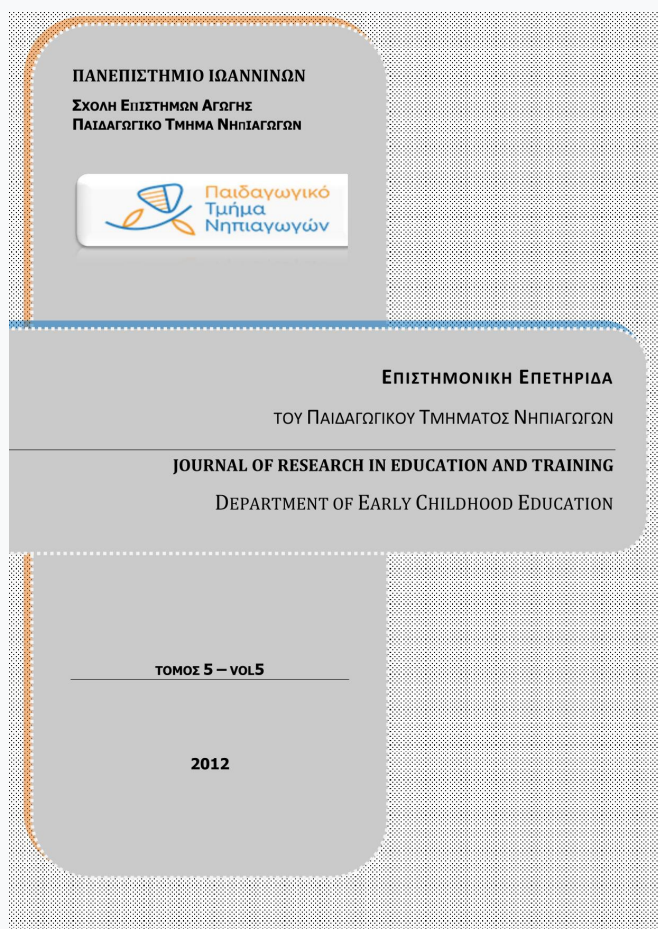

Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τόμ. 5 (2012)

Βρετανικός Αστήρ (18601863): Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της ελληνικής εφημερίδας του Λονδίνου και η εγκυρότητα των περιεχομένων της

Αριστούλα Παπαϊωάννου

doi: [10.12681/jret.8681](https://doi.org/10.12681/jret.8681)

Copyright © 2015, Αριστούλα Παπαϊωάννου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαϊωάννου Α. (2015). Βρετανικός Αστήρ (18601863): Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της ελληνικής εφημερίδας του Λονδίνου και η εγκυρότητα των περιεχομένων της. *Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*, 5, 102–119. <https://doi.org/10.12681/jret.8681>

Βρετανικός Αστήρ (1860-1863): Ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας της ελληνικής εφημερίδας του Λονδίνου και η εγκυρότητα των περιεχομένων της

Αριστούλα Παπαϊωάννου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο εστιάζει στον πολυσχιδή χαρακτήρα της ελληνικής εφημερίδας *Βρετανικός Αστήρ* και αναλύει τη σχεδιαστική δομή της ύλης, η οποία διακρίνεται από τρεις κύριους άξονες: την πολιτική, το εμπόριο και τα κοινωνικά θέματα και ζητήματα της εποχής. Ο *Βρετανικός Αστήρ* πρωτοεκδόθηκε τον Ιούλιο του 1860 στο Λονδίνο της Μεγάλης Βρετανίας από τον συγγραφέα, δημοσιογράφο και επιχειρηματία Στέφανο Ξένο (1821-1894). Κύριος στόχος του Στ. Ξένου ήταν η παραγωγή ενός ελληνικού πνευματικού έργου με τη μορφή της εφημερίδας σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά αντίστοιχων έργων του δυτικού κόσμου (Winston, 2005; Cole & Harcup, 2010). Η θεματική διάρθρωση της εφημερίδας διαφαίνεται από το πρώτο φύλλο της έκδοσης και τηρείται με συνέπεια καθ' όλη τη διάρκεια της κυκλοφορίας της. Κατά διαστήματα και ανάλογα πάντα με τις απαιτήσεις του αναγνωστικού κοινού και το πολιτικό και κοινωνικό γίνεσθαι της εποχής, παρεμβάλλονται στην ύλη της εφημερίδας θεματικά αφιερώματα, αναλύσεις, κείμενα αλληλογραφίας. Καθώς μελετά κανείς την πληροφοριακή αξία και το χαρακτήρα του *Βρετανικού Αστέρα*, διαπιστώνει ότι η ελληνική εφημερίδα του Στ. Ξένου περιέχει σημαντικό πρωτογενές υλικό και αποτελεί σπάνια ιστορική πηγή για τις δραστηριότητες του παροικιακού ελληνισμού και τη σχέση του με τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Όθωνα (1832-1862) (Καυκαλίδης, 1998).

Στόχος του παρόντος άρθρου είναι να παρουσιάσει, με έμφαση στο πρώτο έτος κυκλοφορίας, την ταυτότητα της εφημερίδας και τις θεματικές της κατευθύνσεις, όπως αυτές διαπιστώθηκαν μέσα από την έρευνα της δομικής σχεδίασης του περιεχομένου και των στόχων του δημιουργού της αλλά και να υπογραμμίσει τη σημασία της πρόσβασης στην ύλη των παλαιότερων περιοδικών και των εφημερίδων με τη βοήθεια των σύγχρονων μέσων διάθεσης αυτής της ύλης στο αναγνωστικό κοινό.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Βρετανικός Αστήρ, Παλαιότυπα, Ελληνικές Εφημερίδες, Παροικιακός Ελληνισμός, Λονδίνο Μεγάλης Βρετανίας, Στέφανος Ξένος, Ελληνικός παροικιακός Τύπος, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Vrettanikos Aster (1860-1863): Exploring the educational potential, the multifarious character and the publication standard of a Greek London published newspaper

Aristoula Papaioannou

ABSTRACT

This article focuses on the multifarious character of the Greek newspaper *Vrettanikos Aster* and analyses its content structure that is formed by the political, trade and social issues of the time. *Vrettanikos Aster* was first published in London by the writer, journalist and businessman Stephanos Xenos (1821-1894) in July 1860. Stephanos Xenos's main concern was to produce and distribute an authentic Greek intellectual work according to the publication standards of the western world (Winston, 2005; Cole & Harcup, 2010). The newspaper is characterized by a clear thematic structure, which is evident from its first issue and remains unaltered through all the issues that followed. Occasionally, according to the reading demands and the political and social settings of the time, Stephanos Xenos added special subject columns, opinion essays, selected writings and correspondence. By studying the informative value and the character of the newspaper, we conclude that *Vrettanikos Aster* contains important primary information material and constitutes a major historical source on the activity of Hellenic community and its involvement in the political scene of Greece over the last years of Othon's reign (1832-1862) (Kafkalidis, 1998).

The main objective of this article is to discuss the shaping of the newspaper's identity and present its main thematic sections. Emphasis is put on the first year of the publication (1860). The conclusions are based on an extensive study of the publishing objectives of Stephanos Xenos in conjunction with the newspaper's structure, content and context of the texts.

KEYWORDS: *Vrettanikos Aster*, Early printed material, Greek Newspapers, Greek Community, London of Great Britain, Stephanos Xenos, Greek Community Press, Mass Media.

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ: ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ.

Η μελέτη των εφημερίδων ως πηγών ερευνητικού υλικού έχει συμβάλει στην κατανόηση της σημασίας των μαζικών μέσων στην πολιτική και κοινωνική σφαίρα σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι εφημερίδες έχουν επηρεάσει ακόμα και την ιστορία των κρατών, καθώς αποτελούν κινητήριο μοχλό του πολιτισμού και ιδεολογικό καθοδηγητή της κοινής γνώμης (Κομίνης, 2002). Ο τεράστιος όγκος των πληροφοριών που περιέχουν οι εφημερίδες, οι ποικίλες και ετερογενείς θεματικές κατευθύνσεις τους έχουν επιβάλει στους μελετητές και τους διαχειριστές της γνώσης να προβούν στην ηλεκτρονική οργάνωση και τεκμηρίωση των πληροφοριακών αντικειμένων (άρθρα, εικόνες, διαφημίσεις, κ.ά.) των εφημερίδων κατά τρόπο που θα επιφέρει τον εύκολο εντοπισμό και τη γρήγορη πρόσβαση στην πληροφορία, όπως αυτή τίθεται προς αναζήτηση από τον χρήστη. Σημαντικό ρόλο στην πρόσβαση των αναζητούμενων στοιχείων ασκεί και η τεχνική δομή των προγραμμάτων που φιλοξενούν τα πληροφοριακά αντικείμενα μιας εφημερίδας καθώς και οι επιλογές αναζήτησης που προσφέρονται. Οι βιβλιοθηκονόμοι, οι ιστορικοί και οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν και επισημαίνουν συχνά την αξία των εφημερίδων για το ευρύ κοινό, τονίζοντας ότι ο ρόλος των εφημερίδων επιδρά τόσο στην εκπαίδευση και δια-βίου μάθηση όσο και σε οτιδήποτε αφορά στο παρελθόν (Stoker, 1999; Παραϊοαννου, Pange, Toki & Pange, 2011).

Ειδικότερα, στο χώρο της εκπαίδευσης, η προσέγγιση μιας ιστορικής εφημερίδας μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στη διαθεματική διδασκαλία, όπως για παράδειγμα στην παράλληλη διδασκαλία μαθημάτων ιστορίας και γλώσσας ή μαθημάτων ζωγραφικής και γλώσσας (με βάση το θέμα γλώσσα και γελοιογραφία/εικονογραφία). Η παρακολούθηση της εξέλιξης παρελθόντων γεγονότων από φύλλο σε φύλλο μιας δεδομένης εφημερίδας, η ιδιαίτερη εικονογράφηση που παρουσιάζεται στις σελίδες των φύλλων, η γλώσσα και το ύφος ενός μέσου ενημέρωσης παλαιότερης γενεάς συνιστούν στοιχεία που παρέχουν δυναμικά εναύσματα σε μαθητευόμενους κάθε βαθμίδας για τη μελέτη των κοινωνικών συνθηκών και συνηθειών και οξύνουν τη συνδυαστική σκέψη συγκρίνοντας ανά ιστορικές περιόδους τα μέσα έκφρασης των μαζών. Ειδικά, οι ερευνητές και δάσκαλοι της γλώσσας αναλύοντας τον λόγο μιας ιστορικής εφημερίδας παράλληλα με το περιεχόμενο των κειμενικών ειδών μπορούν να διαπιστώσουν τις τάσεις έκφρασης και αντίληψης των μηνυμάτων που χαρακτηρίζουν και διαμορφώνουν την πραγματικότητα της εποχής κατά την οποία αυτά

εκφράζονται. Οπωσδήποτε, η ψηφιοποίηση της έντυπης έκδοσης μιας εφημερίδας μπορεί να καταστήσει την ιστορική εφημερίδα πιο προσιτή σε μαθητές και δασκάλους, ώστε να διευκολύνεται η ομαδική μελέτη και η συντονισμένη και συγχρονισμένη έρευνα.

Ως πρωτογενές υλικό, η εφημερίδα μπορεί να αξιοποιηθεί καταλλήλως από την εκπαιδευτική κοινότητα, ώστε κατά τη διδασκαλία ενός θέματος ο μαθητευόμενος να μπορεί να αναγνωρίσει την αξία των πρωτογενών πληροφοριών και την ουσιαστική διαφοροποίησή τους από μεταγενέστερες δευτερογενείς πληροφορίες. Σε αυτή τη δραστηριότητα είναι σημαντική η συμβολή του εκπαιδευτικού, ο οποίος θα πρέπει να έχει συγκεντρώσει το κατάλληλο υλικό προς μελέτη, διερεύνηση και διαπίστωση. Κατά συνέπεια, οι βιβλιοθήκες/κέντρα πληροφόρησης που διατηρούν συλλογές εφημερίδων οφείλουν να παρέχουν ειδικά δομημένες ηλεκτρονικές εφαρμογές* με λιτό και εύχρηστο περιβάλλον, ώστε να διευκολύνουν την πρόσβαση, την αναζήτηση, τον εντοπισμό και τη μελέτη του υλικού από κάθε σημείο και για οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο.

Η ανάγκη για οργάνωση και προβολή των πληροφοριακών στοιχείων μιας εφημερίδας γίνεται ιδιαίτερα επιτακτική όταν η εφημερίδα αυτή χαρακτηρίζεται παλαιότυπη και φέρει ιστορική αξία τόσο ως προς το περιεχόμενο αλλά και ως φυσικό αντικείμενο. Προκειμένου να γίνει κατανοητό το εύρος των θεμάτων και τα ερωτήματα που προκύπτουν κατά την προσέγγιση του υλικού μιας ιστορικής εφημερίδας θα εστιάσουμε σχετικά στα περιεχόμενα μιας εφημερίδας που εκδίδεται στο δεύτερο ήμισυ του 19 ου αιώνα. Στα αρχικά στάδια διαχείρισης της ύλης μιας ιστορικής εφημερίδας θα πρέπει να διερευνηθεί και να οριστεί ο χαρακτήρας της εφημερίδας, ο ρόλος και η «θέση» της στον παρελθόντα χώρο και χρόνο έκδοσης και η εγκυρότητα των περιεχομένων της. Παράλληλα, ιδιαίτερη έρευνα πρέπει να διεξαχθεί για το ρόλο τον οποίο διαδραματίζει ο εκδότης ή ο εκδοτικός όμιλος στο συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον έκδοσης και κυκλοφορίας. Στο παρόν άρθρο αναλύεται το πλαίσιο συγκρότησης της ιστορικής ελληνικής εφημερίδας του Λονδίνου *Βρετανικός Αστήρ* και η οργανωτική δομή των περιεχομένων της.

---

* Αναφέρω ενδεικτικά την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού Τύπου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος. Η πρόσβαση παρέχεται μέσω της σελίδας <http://www.nlg.gr/digitalnewspapers/ns/main.html>

1. **ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ: Η ΚΟΣΜΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ.**

2.1. Ο ιδρυτής Στέφανος Ξένος.

Εικ. 1: Πορτραίτο του
Στέφανου Ξένου

Ο Στέφανος Ξένος (1891-1894), εμπνευστής και ιδρυτής της εφημερίδας *Βρεττανικός Αστήρ* υπήρξε μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της πνευματικής και επιχειρηματικής ζωής της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου τον 19^ο αιώνα. Στην ηλικία των 26 ετών ταξίδεψε στη Μεγάλη Βρετανία όπου έζησε σχεδόν όλη την υπόλοιπη ζωή του.

Ο Στέφανος Ξένος (1891-1894), εμπνευστής και ιδρυτής της εφημερίδας *Βρεττανικός Αστήρ* υπήρξε μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της πνευματικής και επιχειρηματικής ζωής της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου τον 19^ο αιώνα. Στην ηλικία των 26 ετών ταξίδεψε στη Μεγάλη Βρετανία όπου έζησε σχεδόν όλη την υπόλοιπη ζωή του. Εργάστηκε αρχικά στις εμπορικές επιχειρήσεις των Ιωνίδων στο City του Λονδίνου και στο Μάντσεστερ, αλλά σύντομα ανεξαρτητοποιήθηκε ιδρύοντας τις εταιρείες *Ελληνική και Ανατολική Ατμοπλοϊκή Εταιρεία* (1857), *Αγγλοελληνική Ατμοπλοϊκή και Εμπορική Εταιρεία* (1865) και *Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία* (1871). Όμως, η βασική επιδίωξη και το μεγάλο πάθος του Στέφανου Ξένου ήταν η συγγραφή και έκδοση έργων που θα τόνωναν το ελληνικό αίσθημα και θα διέδιδαν στην Ελλάδα τις δυτικές αξίες και αντιλήψεις. Το πρώτο του μυθιστόρημα, το γνωστό έργο *Διάβολος εν Τουρκία* εκδόθηκε το 1851 στην αγγλική γλώσσα με τίτλο *The devil in Turkey, or Scenes in Constantinople*. Παράλληλα τα χρόνια αυτά ο εμπορευόμενος και συγγραφέας Στέφανος Ξένος αρθρογραφούσε στην εφημερίδα της Σμύρνης *Αμάθεια* και στις αθηναϊκές εφημερίδες *Αθηνά* και *Ελπίς* όπου απέκτησε την ιδιότητα του ξένου ανταποκριτή (Καυκαλίδης, 1998). Τα πιο γνωστά του έργα είναι: *Παγκόσμιος έκθεσις* (1852), *Κιβδηλεία: ήτοι μία αληθής ιστορία των ημερών μας* (1859), *Βρεττανικός Αστήρ* (1860-1863), *Η ηρωϊς της Ελληνικής Επανάστασεως* (1862), *East and West: a diplomatic history of the annexation of the Ionian Islands*

to the Kingdom of Greece (1865), Depredations; or, Overend, Gurney & Co., and the Greek and Oriental steam navigation company (1869), κ.ά.

Η παρουσία του Στέφανου Ξένου στο Λονδίνο (1847) την εποχή που διαδραματίζονταν οι σημαντικότερες εξελίξεις στη μηχανοργάνωση της πληροφορίας και στην τεχνολογική απελευθέρωση ήταν ευτυχής συγκυρία για την έκδοση ελληνικής εφημερίδας. Τον 19^ο αιώνα η Μεγάλη Βρετανία αποτελούσε μια από τις κυριότερες δυνάμεις στο χώρο του τύπου (Hampton, 2004). Η πρωτεύουσα του Λονδίνου συγκέντρωνε το μεγαλύτερο αριθμό εφημερίδων, οι οποίες συγκροτούσαν τον εθνικό τύπο του Μεγάλου Βασιλείου. Μέχρι σήμερα ακόμα, οι εφημερίδες του Λονδίνου συγκεντρώνουν το βασικό πυρήνα των εθνικών εφημερίδων της χώρας (Cole & Hargcup, 2010). Το παράδειγμα του αγγλικού τύπου επηρέασε τη θεματική δομή, την οργάνωση, το θεματολόγιο και τη διακίνηση του *Βρεττανικού Αστέρα*, ώστε να αποτελεί σήμερα μια μοναδική στο χαρακτήρα εφημερίδα.

2.2. Η αγγλική διάσταση της ταυτότητας της εφημερίδας.

Αν επιχειρήσει κανείς να εντάξει τον *Βρεττανικό Αστέρα* σε ένα εθνικό πλαίσιο, το οποίο θα μπορούσε να προσδιορίσει τον κύριο χαρακτήρα της εφημερίδας, θα ερχόταν αντιμέτωπος με την πολυσχιδή ταυτότητά του. Ως εκδοτικό προϊόν είναι αποδεκτό ότι ανήκει στον τύπο που εκδίδεται στη Μεγάλη Βρετανία, χώρα από την οποία έλαβε και την επωνυμία της η εφημερίδα *Βρεττανικός Αστήρ*. Η έκδοση αυτής της εφημερίδας και η τυπογραφική της βάση ευνοήθηκαν από τις συνθήκες που παρείχε η ελευθεροτυπία και οι κοινωνικές αρχές της Μεγάλης Βρετανίας. Αναμφισβήτητα, ο Ξένος εκμεταλλεύτηκε το προσοδοφόρο κλίμα της εποχής και της χώρας για να δραστηριοποιηθεί στους τομείς που τον ενδιέφεραν. Η ανάπτυξη μεταφορών και το φιλελεύθερο πνεύμα του Διαφωτισμού επέδρασαν στην εκδοτική παραγωγή και διακίνηση της εφημερίδας. Πιθανόν, ένα παρόμοιο εγχείρημα στην Ελλάδα να μην είχε την ίδια απήχηση όσο ο *Βρεττανικός Αστήρ* του Λονδίνου, καθώς η ελευθεροτυπία δεν ήταν επαρκώς διαδεδομένη και το ελληνικό κράτος δεν παρουσίαζε σημάδια αναπτυσσόμενης ευημερίας υπό τη δυναστεία του Όθωνα. Σύμφωνα με τον Έλληνα ανταποκριτή της υπό εξέταση ιστορικής εφημερίδας, το έθνος μπορεί να εξελισσόταν αλλά αυτό συνέβαινε με πολύ αργούς ρυθμούς και με την απουσία κάθε κυβερνητικής προσφοράς. Επίσης, από την ιδιωτική αλληλογραφία του *Βρεττανικού Αστέρα* πληροφορείται ο αναγνώστης ότι η καταδίωξη του

ελληνικού Τύπου ήταν συστηματική στην Ελλάδα και ότι ο *Βρετανικός Αστήρ* είχε ένθερμους υποστηρικτές αλλά και εχθρούς, ειδικά στη βασιλική αυλή.

Ένας άλλος παράγοντας που ενισχύει την αγγλική ταυτότητα της εφημερίδας είναι η αγγλική καταγωγή των τυπογράφων/εκδοτών και του διευθυντή της έκδοσης (Χατζηγεωργίου-Χασιώτη, 2001). Η επιχείρηση της τυπογραφικής επιμέλειας ανατέθηκε στον Joseph Clayton και στον Ebenezer Landells και αργότερα στον Charles Bradberry (Βρετανικός Αστήρ, τόμ. Α', 1860), οι οποίοι διοχέτευσαν στην ελληνική εφημερίδα το αγγλικό σχεδιαστικό πρότυπο, το οποίο ήδη είχαν εφαρμόσει σε αντίστοιχες αγγλικές. Συνεπώς, ο *Βρετανικός Αστήρ* αποτελεί τμήμα της ιστορίας του βρετανικού εθνικού Τύπου, εφόσον η σύλληψη της δημιουργίας του πραγματοποιήθηκε υπό βρετανικές συνθήκες και κύριοι μέτοχοι της πραγμάτωσής του υπήρξαν Βρετανοί τυπογράφοι και συντάκτες.

2.3. Η ελληνική διάσταση της ταυτότητα της εφημερίδας

Η ελληνική ταυτότητα της εφημερίδας υποστηρίζεται από τρεις βασικές παραμέτρους. Αρχικά από την ελληνική καταγωγή του δημιουργού της, του Στέφανου Ξένου. Η συλλογική πνευματική δραστηριότητα του Ξένου φέρει ως κεντρικό θεματικό άξονα την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η Ελλάδα κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και έπειτα. Ήταν πρωτεύουσας σημασίας για τον ίδιο να αναδείξει το ελληνικό φρόνημα και ήθος και συνάμα να προβάλει τις δυνατότητες εξέλιξης της πατρίδας του, μετά την πολυετή κυριαρχία των Οθωμανών.

Η δεύτερη βασική παράμετρος είναι η επιλογή της ελληνικής γλώσσας στην έκδοση του *Βρετανικού Αστέρη*. Η καθουμιλουμένη ελληνική γλώσσα της εποχής ήταν η καθαρεύουσα με έντονες αρχαϊζουσες φράσεις και λέξεις (Horrocks, 2010). Το πολυτονικό σύστημα εφαρμόζεται με ακρίβεια και συνέπεια, όπως συνιστούν οι κανόνες της γραμματικής. Το χαρακτηριστικό όμως που εντυπωσιάζει στα δημοσιεύματα του *Βρετανικού Αστέρη* είναι η ικανότητα των γραφόντων να χειρίζονται το γραπτό λόγο, άλλοτε ως διάυλο συμβατικής και επίσημης επικοινωνίας και άλλοτε ως μέσο αυθόρμητης, εύκαμπτης και ευπροσάρμοστης έκφρασης που παρέχει ψυχαγωγία, παράλληλα με την ενημέρωση. Ο Στέφανος Ξένος, ως κύριος επιμελητής των δημοσιευμάτων του *Βρετανικού Αστέρη* φρόντισε να παρέχει ένα επεξεργασμένο λεξιλόγιο χωρίς ίχνη επιτήδευσης, αλλά με έντονα τα στοιχεία του ρεαλισμού και της εκφραστικής πληρότητας. Οποσδήποτε, θα πρέπει να τονιστεί ότι

ένας βασικός παράγοντας που διαμορφώνει την όψη του λόγου σε μια πληροφοριακή πηγή είναι η πρόθεση του συγγραφέα (Βάμβουκας, 2008). Συνεπώς, τα κείμενα της εφημερίδας καθρεπτίζουν τις ιδέες του, τις γνώσεις του, και τις αξίες που ο ίδιος ο Ξένος ήταν αποφασισμένος να μεταδώσει.

Στο παρακάτω κείμενο, το οποίο μεταφέρεται αυτούσιο από το πρώτο τεύχος του *Βρετανικού Αστέρα* (Ιούλιος 1860), ο Στέφανος Ξένος απευθύνεται στους Έλληνες εντός και εκτός ελλαδικού χώρου και διατυπώνει με σαφήνεια τους στόχους της έκδοσης μιας εφημερίδας:

Κατέστη πασιφανές, ότι έν τῆ σημερινῇ θέσει τῶν πραγμάτων, και έν τῆ άκμῇ έφ' ἧς οί τε τῆς έλευθέρας καί δοῦλης Ἑλλάδος λαοί έφθασαν, ἦτον επάναγκες νά καθιδρυθῆ έν τῷ κέντρῳ τούτῳ τῆς Εύρώπης ὄργανόν τι, τό όποϊόν ώς έμφρων διερμηνεῦς έξ' ένός νά μεταδίδη πρός ἡμᾶς τά γεγονότα τῆς ἡμέρας, τά φῶτα και τās τελειοποιήσεις τῆς σοφῆς Εύρώπης, και ώς ειλικρινῆς αντιπρόσωπος έξ' ἄλλου ν' άγορευῆ άείποτε υπέρ τῶν συμφερόντων ἡμῶν πρός τούς διέποντας ἤδη τήν τύχην τῶν Ἑθνῶν, όσάκις περι τῶν συμφερόντων ἡμῶν τούτων ό λόγος πρόκειται....

Ἐν τούτοις δημοσιεύοντες τόν Βρετανικό Ἀστέρα άνάγκην μεγίστην θεωροῦμεν νά επικαλεσῶμεν τήν συγγνώμην, ἢ μάλλον τήν επείκειαν τῶν άναγνωστῶν μας διά τās άπίρους έλλείψεις και άμαρτήματα τῶν πρώτων φύλλων αύτοῦ. Αἱ άφραστοι και άόρατοι δυσκολίαι, τās όποίας άπαντῶμεν εις τήν άνέγερσιν κατά πρώτον έλληνικῶν τύπων έν Λονδίνῳ, ἢ ταχύτης μέ τήν όποϊαν πρέπει ν' άπανθίσωμεν συνοπτικῶν τήν ένώπιόν μας άπειρον ὕλην, ὅπως πληρώσωμεν στήλας κατάλληλους δι' ἡμᾶς ...

Διαπιστώνεται συνεπώς, ότι η τρίτη και σημαντικότερη παράμετρος που δηλώνει την εθνική διάσταση της ταυτότητας της εφημερίδας είναι οι στόχοι της έκδοσης. Ο Στέφανος Ξένος ορίζει τον *Βρετανικό Αστέρα* ως ελληνική εφημερίδα, η οποία συντάσσεται στην ελληνική γλώσσα και απευθύνεται σε όλους τους Έλληνες που θέλουν να γνωρίζουν τα συμφέροντα της χώρας τους και να συμμετέχουν στη διαμόρφωση της νέας Ελλάδας.

Τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν τις εθνικές πτυχές της ταυτότητας του *Βρετανικού Αστέρα* αντιπαραβάλλονται με το χαρακτήρα της ύλης του

περιεχομένου. Η παγκόσμια ειδησεογραφική κάλυψη σε όλο το εύρος των θεματικών ενότητων μετατρέπει την εθνική υπόσταση της εφημερίδας σε διεθνούς εμβέλειας πηγή, η οποία περιέχει πληροφορίες από όλα τα μέρη της γης, σε μια περίοδο σταθμό για την ιστορία των μεγαλύτερων δυνάμεων του κόσμου. Η ύλη του *Βρετανικού Αστέρα* δεν περιορίζεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται στη Μεγάλη Βρετανία και την Ελλάδα, αλλά επεκτείνεται στην Ευρώπη, Ασία, Αμερική, Αφρική και παρουσιάζει τις επιπτώσεις που δέχεται κάθε χώρα από τις πολιτικές αποφάσεις και τη στάση των κυρίαρχων χωρών. Η ιεράρχηση των πολιτικών ειδήσεων διαμορφώνεται από τη σημαντικότητα αυτών και από το μέγεθος των αντιδράσεων που προκαλούν στις ισχυρές χώρες της Ευρώπης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα δημοσιεύματα αναφορικά με την επανάσταση των Σικελών, τα οποία κατέχουν περίοπτη θέση στο πολιτικό τμήμα της εφημερίδας. Η ενοποίηση της Ιταλίας διαμορφώνει εκ νέου τον χάρτη της Ευρώπης και κυρίως μεταφέρει ένα πνεύμα ξεσηκωμού και αντίστασης σε άλλους λαούς. Αναλόγως, η θέση της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικής σκηνής διαμορφώνεται κατά τον ίδιο τρόπο ως απόρροια των αλλαγών που συντελούνται στην Ευρώπη και Ανατολή.

Θα πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη ότι το άμεσο επιδιωκόμενο κοινό ήταν οι Έλληνες του Λονδίνου, οι οποίοι ζούσαν υπό το αγγλικό καθεστώς και ενημερώνονταν πιο εύκολα για τις πολιτικές τακτικές των άλλων χωρών. Επιπλέον, οι εμπορικές συναλλαγές των περισσότερων Ελλήνων της παροικίας είχαν συμβάλει στην εξοικείωσή τους με τους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς των μεγάλων εμπορικών πόλεων-λιμανιών και συνεπώς, ο παροικιακός ελληνισμός διέθετε την κατάλληλη εμπειρία να αξιολογήσει την αξιοπιστία της εφημερίδας (Χαρλαύτη, 1993).

3. ΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΚΑΙ Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ.

Τα δημοσιεύματα του *Βρετανικού Αστέρα* κατά το πρώτο έτος της έκδοσης ακολουθούν μία διαδοχικά επαναλαμβανόμενη σχεδίαση, με ελάχιστες αποκλίνοσες τροπές. Κατά βάση, η χωροταξική διάρθρωση της ύλης υπαγορεύεται από την σπουδαιότητα των ειδήσεων, την οποία έκρινε ο Στέφανος Ξένος με βάση τα προσωπικά του πιστεύω, τις γνώσεις και τις αξίες που τον χαρακτήριζαν. Στο δεδομένο αυτό στηρίζονται οι αλλαγές που σημειώνονται στη σχεδιαστική δομή των περιεχομένων από τεύχος σε τεύχος. Η κατηγοριοποίηση των θεματικών ενότητων ενημέρωσης συντελέστηκε για λόγους διάκρισης των κειμένων και διευκόλυνσης του

αναγνώστη ως προς την επιλογή των άρθρων που επιθυμούσε να μελετήσει. Για τον εκδότη της εφημερίδας ο διαχωρισμός αυτός δε σήμαινε απαραίτητα την εξύψωση συγκεκριμένων θεματικών δημοσιευμάτων και την υποτίμηση άλλων. Αναμφισβήτητα, όλα τα κείμενα του *Βρεττανικού Αστέρα* έχουν πολιτική χροιά και προβάλλονται στο μέγεθος που αυτό ικανοποιούσε τη σκοπιμότητα του εκδότη, δηλαδή την τόνωση του ελληνικού φρονήματος και την απομίμηση των δυτικών θεσμών από τους Έλληνες. Η προτεραιότητα της προβολής των συγκεκριμένων δημοσιευμάτων, όπως το δημοσίευμα στο τεύχος της 27^{ης} Σεπτεμβρίου για τη σύσταση Εθνοφυλακής στο ελληνικό κράτος (*Βρεττανικός Αστήρ*, σ. 306), δημιουργούν τις αποκλίνουσες τροπές στη δομική σχεδίαση του περιεχομένου της εφημερίδας, χωρίς όμως να αλλοιώνεται η βασική οργανωτική δομή της ύλης σε βαθμό που να αποπροσανατολίζει το σταθερό αναγνώστη των φύλλων της εφημερίδας και να αναιρεί τον κύριο χαρακτήρα της εφημερίδας.

3.1. Η πολιτική ειδησεογραφία: σχεδιαστική δομή.

Τα πρώτα δημοσιεύματα της εφημερίδας είναι τα πολιτικά νέα διαφόρων χωρών. Συνήθως, δίνεται προτεραιότητα στην πολιτική ειδησεογραφία της Αγγλίας, καθώς ενδιαφέρει κυρίως τους Έλληνες των παροικιών της Βρετανίας και εξυπηρετεί τις επιδιώξεις του Ξένου για προβολή των αγγλικών θεσμών και των πολιτικών δράσεων. Στη συνέχεια σε κάθε τεύχος και ανάλογα με την ειδησεογραφία της εβδομάδας αναλύεται η πολιτική σκηνή χωρών της Ευρώπης, Ασίας, Αμερικής, κ.ά.

Στο ενδιάμεσο των πολιτικών κειμένων, και κυρίως από το φύλλο 3 και έπειτα, παρατηρείται η παρεμβολή άλλων θεματικών κειμένων και πληροφοριακών αντικειμένων. Παρεμβάλλονται συνήθως ξυλογραφίες που αφορούν στα πολιτικά γεγονότα ή σε ειδήσεις της επικαιρότητας (π.χ. φύλλο 1, σ. 4-5, φύλλο 7, σ. 172, κ.ά.). Επίσης, διαπιστώνεται ότι σε όλα τα τεύχη η στήλη με τα *Τηλεγραφήματα* παρεμβάλλεται στις πολιτικές ειδήσεις, επειδή σχετίζεται θεματικά με αυτές και κατά κάποιον τρόπο αποτελεί επιμέρους τμήμα της πολιτικής στήλης. Άλλα κείμενα που παρεμβάλλονται και διακόπτουν τη ροή της πολιτικής ενότητας έχουν χαρακτήρα κοινωνικό, πολιτιστικό και γεωγραφικό (π.χ. φύλλο 15, σ. 380, φύλλο 17, σ. 429-439, κ.ά.). Πλαισιώνονται πάντοτε από την αντίστοιχη εικονογράφηση και η έκτασή τους είναι συνήθως μικρή, ώστε να θεωρούνται περισσότερο συνοδευτικά κείμενα των εικόνων παρά μεμονωμένα ολοκληρωμένα θεματικά άρθρα.

Εικ. 2: Ξυλογραφία που παρεμβάλλεται στην πολιτική ειδησεογραφία στο τεύχ. 15, σ. 380 του Βρετανικού Αστέρα.

Σε ελάχιστα φύλλα(π.χ φύλλο 3, σ. 60, φύλλο 9, σ. 232) παρατηρείται η παρεμβολή της στήλης *Ἰσραΐτι Τέχναι* ενδιάμεσα στις πολιτικές ειδήσεις, όπως συμβαίνει επίσης και με μικρής έκτασης κείμενα κοινωνικών ειδήσεων που καλύπτουν συνήθως το κενό χώρο που αφήνουν τα πολιτικά άρθρα (π.χ.φύλλο 3, σ. 65, φύλλο 5, σ. 113). Τέλος, η ροή των πολιτικών ειδήσεων διακόπτεται από επιστολές αναγνωστών που λάμβανε ο Στέφανος Ξένος και οι οποίες σχετίζονται κυρίως με τις πολιτικές θέσεις της εφημερίδας. Οι επιστολές αυτές αποτελούσαν αφορμή για δημόσια συζήτηση ή για τη συγγραφή άρθρων σχετικού περιεχομένου ως απάντηση από τον Ξένο. Σε όλες τις περιπτώσεις τα κείμενα που παρεμβάλλονται εν μέσω των πολιτικών δημοσιευμάτων δεν επισκιάζουν τη σημαντικότητα της πολιτικής ύλης, η έκταση της οποίας καλύπτει το μεγαλύτερο χώρο της εφημερίδας. Συνεπώς, είναι πιθανό ο σκοπός των παρεμβολών αυτών να είναι η ψυχαγωγία και η «ξεκούραση» των αναγνωστών με τη δημιουργία μικρών θεματικών παύσεων.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τη μεγαλύτερη έκταση της πολιτικής ειδησεογραφίας την καταλαμβάνει το πολιτικό σκηνικό της Ιταλίας κατά την περίοδο 9 Ιουλίου-27 Δεκεμβρίου 1860, όπου κορυφώνεται η Σικελική Επανάσταση, ενώ παράλληλα αφιερώνεται σημαντική έκταση στις αναταραχές που συντελούνται στη Συρία, καθώς σημειώνονται σκληρές επιθέσεις Μωαμεθανών κατά των χριστιανικών πληθυσμών. Και τα δύο αυτά συμβάντα ήταν καθοριστικά για την εξέλιξη των διπλωματικών σχέσεων των Ευρωπαϊκών χωρών.

3.2. Η υπόλοιπη ειδησεογραφία: σχεδιαστική δομή.

Εκτός από τη συνεπή ακολουθία των πολιτικών κειμένων σε κάθε τεύχος, η υπόλοιπη θεματική δομή του περιεχομένου δεν βασίζεται σε μια ορισμένη και συγκεκριμένη σχεδιαστική μορφή. Οι μόνιμες στήλες της εφημερίδας δεν κατέχουν δεδομένη θέση σε όλα τα φύλλα, ώστε να γνωρίζει ο αναγνώστης τη σειρά των ενότητων. Ακόμα και τα αφιερώματα που κατά περιόδους φιλοξενεί ο *Βρεττανικός Αστήρ* δεν εντοπίζονται στο ίδιο σημείο κάθε φορά. Για την επεξεργασία της συγκεκριμένης αυτής δομής αναφέρω παρακάτω τις ενότητες της εφημερίδας, όπως διαμορφώνονται από το χαρακτήρα των κειμένων και των εικόνων που φιλοξενούνται στα τεύχη του 1860:

Θεματικές ενότητες κειμένων/εικόνων: 1. Πολιτική, 2. Εμπόριο, 3. Δικαστικά, 4. Στήλη *Ωραίοι Τέχναι*, 5. Πολιτιστικά (καλές τέχνες), 6. Αφιερώματα, 7. Κοινωνικά, 8. Εκπαιδευτικά, 9. Ειδοποιήσεις (αγγελίες, διαφημίσεις)

Από τις ενότητες που διαμορφώνονται οι επώνυμες στήλες είναι τα *Δικαστικά*, το *Εμπόριον*, τα *Ποικίλα (κοινωνικά)*, τα *Διάφορα (κοινωνικά)*, οι *Ωραίοι Τέχναι*, τα *Θεολογικά (Εκπαιδευτικά)* και οι *Ειδοποιήσεις*. Από τις επώνυμες στήλες του *Βρεττανικού Αστέρρα* και εξετάζοντας τη χωροταξική τους θέση σε όλα τα τεύχη του πρώτου έτους έκδοσης (1860), διαπιστώνεται ότι μόνο η στήλη *Εμπόριον* εντοπίζεται περίπου στο μέσο της συνολικής ύλης κάθε τεύχους και στα περισσότερα από αυτά έπεται της στήλης με τα πολιτικά νέα. Η προτεραιότητα αυτή στις εμπορικές ειδήσεις δικαιολογείται, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι περισσότεροι Έλληνες της Αγγλίας ήταν έμποροι. Επιπρόσθετα, η εφημερίδα αποστέλλοταν κυρίως στα λιμάνια της Μεσογείου και της Ανατολής, όπου οι ελληνικές παροικίες άνθιζαν εμπορικά και η ανάγκη ανάλογης ενημέρωσης ήταν έντονη. Παρατηρείται επίσης ότι στις περιπτώσεις απουσίας της στήλης, όπως συμβαίνει με το τεύχος 21, 22 και 25, γίνεται ειδική μνεία που αιτιολογεί τη μη καταχώριση πληροφοριών για το εμπόριο προς ενημέρωση των ενδιαφερομένων. Πάντως, η έκταση της εμπορικής στήλης στην εφημερίδα είναι ικανοποιητική και εστιάζει κυρίως στις τιμές των προϊόντων και στις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιούνταν οι μεταφορές στα λιμάνια της Μεσογείου και της Ανατολής. Χαρακτηριστικές είναι οι εμπορικές ειδήσεις αναφορικά με τα ογκώδη έξοδα της Αγγλίας για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Κίνα (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1860) και τις επιπτώσεις στις αγορές προϊόντων των αποικιακών και ξένων κρατών.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ.

ΛΟΝΑΙΝΟΝ, 17 Ὀκτωβρίου.

ΛΙΒΕΡΠΟΛ.— Εἰς τὰ Βαμβούκιον παρατηρεῖται μεγάλη κίνησις. Οἱ ἀγορασταὶ προθύμως πληρώνουσιν ἀνατίμασιν εἰς μὲν τὰς παύτικας τῆς Ἀμερικής 3/8 λίτραν, εἰς δὲ τὰς τῆς Αἰγύπτου 1/8 τὴν λίτραν. Ἡ ζήτησις κυρίως εἶναι εἰς τὰς ποιότητας τοῦ Σουράτ. Αἱ πωλήσεις τὴν παρελθούσαν ἐβδομαδα ἦσαν δέματα 92,129. Αἱ ὀλικαὶ δὲ πωλήσεις ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἀναβαίνουσιν εἰς δέματα 2,701,070. Αἱ περσικαὶ πωλήσεις εἰς τὸ αὐτὸ διάστημα ἦσαν δέματα 2,177,240. Ἡ εἰσαγωγὴ τὴν παρελθούσαν ἐβδομαδα ἦτον δέματα 20,438. Ἡ ὀλικὴ εἰσαγωγὴ τοῦ παρίντος ἔτους ἀναβαίνει εἰς δέματα 2,800,246. Ἡ παρακαταθῆκα τὴν 12 Ὀκτωβρίου ἦτον δέματα 786,800, κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν ἑποχὴν πέρυσιν ἦτον δέματα 838,920. Ἡ ἐβδομαδιαία κατανάλωσις εἶναι δέματα 48,720, ἐνῶ πέρυσιν ἦτον δέμ. 42,780.

ΡΙΖΑΡΙΑ. Ὀλίγα πράξεις ἔγενον. 10 δέματα μόνον τῆς Σαύρνας ἐδόθησαν εἰς τὰ 49/1 καὶ 500 δέματα Βεγγάλως εἰς τὰ 30/.

ΛΙΝΑΡΟΣΠΟΡΟΙ. Ἡ προμήθεια τῆς ἀγορᾶς εἶναι μετρία, ὡς καὶ ἡ ζήτησις. Τῆς Βομβάως ἐδόθησαν 2,000 σακιά πρὸς 60/ τὸ κούαρτερ. Ἐπωλήθησαν 1900 κούαρτερ τῆς Βεραϊάνσικας. Προσέτι ἐδόθησαν 6,000 σακιά τῆς Κολκούτας ἐν προσδοκίᾳ πρὸς 34/6 τὸ κούαρτερ.

Εἰκ. 3: Δείγμα στήλης Ἐμπόριον, τεύχ. 15, σ. 391 του Βρεττανικοῦ Ἀστέρρα

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.

ΜΥΡΑ

Διακρίνουσα τῆς αὐτῆς αὐτῶν εἰς τὰ ἐμπόρικα, εἶναι ἀκλόνητος τοῦ

RIMMEL

Μυρῶν τῶν βασιλικῶν Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσικῆς.

96, Strand, & 24, Cornhill, London, & 117 Boulevard des Capucines, Paris.

ΜΥΡΑ

ΑΓΓΛΙΑΣ

Τὰ εἶδη Ἀγγλικῶν καὶ

ἑάνο μίση τοῦ

PIESSE

AND

LUBIN.

2, Bond St. London.

Εἰκ. 4: Δείγμα στήλης Εἰδοποιήσεις, τεύχ. 18, σ. 472 του Βρεττανικοῦ Ἀστέρρα

Οἱ υπόλοιπες στήλες καὶ ενότητες εντοπίζονται στο κάθε φύλλο σε διαφορετικὰ σημεῖα, πιθανόν ἀνάλογα με τὴ σημαντικότητά τους, τὴν ἑκτασή τους καὶ τὸ σκοπὸ που εξυπηρετοῦσαν. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα αποτελοῦν τὰ κείμενα που πλαισιώνονται ἀπὸ εἰκόνες καὶ αφοροῦν κυρίως σε θέματα λαογραφίας, γεωγραφίας, πολιτισμοῦ καὶ καλῶν τεχνῶν, τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται διάσπαρτα ἐντὸς τῆς εφημερίδας, διακόπτοντας τὴ ροὴ τῶν πολιτικῶν, δικαστικῶν καὶ ἐμπορικῶν εἰδήσεων. Ἀπὸ αἰσθητικῆς πλευράς, ἡ διαφοροποίηση τῶν θεμάτων ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ τὴν ἀπόδοση τῶν τίτλων σε κείμενα με τὸ εἶδος τῆς γραμματοσειράς που χρησιμοποιεῖται καὶ με τὸ μέγεθος τῶν χαρακτήρων.

Εικ. 5: Η εικόνα αυτή καλύπτει τα 2/3 της σελίδας 453 του τεύχ. 18 του Βρετανικού Αστέρα. Έχει χαρακτήρα κοινωνικό-πολιτιστικό και συνοδεύεται από μικρό κείμενο. Παρισιά τον χορό Βαρσοβιέν που καθιερώθηκε το 1856.

Πάντως, αν εξετάσει κανείς το πρώτο τεύχος του *Βρετανικού Αστέρα* μπορεί να διαπιστώσει το γενικό θεματικό πλαίσιο που ενδιέφερε τον Στέφανο Ξένο. Από τις 23 σελίδες του πρώτου τεύχους, οι 10 καλύπτονται με πολιτικές ειδήσεις από Αγγλία, Γαλλία, Σικελία, Αμερική, Αυστρία, Συρία και Κίνα, ενώ δίνεται σαφής έμφαση και στις εμπορικές και δικαστικές ειδήσεις. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι μεγάλο τμήμα της εφημερίδας καλύπτεται από ολοσέλιδες εικόνες/ξυλογραφίες που συνοδεύουν κείμενα ποικίλης ύλης. Τα κείμενα αυτά έχουν εγκυκλοπαιδικό και ψυχαγωγικό χαρακτήρα και αναφέρονται συνήθως στη βιογραφία σημαντικών προσωπικοτήτων (π.χ. Κάρολος ο Πρώτος, Α' φύλλο), στα ήθη και έθιμα διαφόρων λαών (π.χ. Οι Κούλοι, ιθαγενείς του Χονγκ-Κονγκ, Α' φύλλο), στην ανάδειξη των μεγάλων πόλεων της εποχής (π.χ. Η πόλις του Πεκίνου, Α' φύλλο.), κ.ά.

Τέλος, αναφέρω ενδεικτικά ορισμένα σημαντικά γεγονότα/θέματα που καλύπτονται στα 25 φύλλα του πρώτου έτους (1860) του *Βρετανικού Αστέρα*. Ένωση της

Σικελίας με την Ιταλία – Εκστρατεία Γαριβάλδη. Πόλεμος Αγγλίας-Κίνας. Εμπορικές συναλλαγές Αγγλίας με Ινδία και Αυστραλία. Το συμπόσιο των Ελλήνων εμπόρων στο Λονδίνο. Κρίσεις για την διακυβέρνηση του βασιλιά της Ελλάδας, Όθωνα. Καταπίεση της ελεύθερης δημοσιογραφίας σε Αυστρία και Ελλάδα. Το Βρετανικό Πολυτεχνείο. Το ορφανοτροφείο του Λονδίνου. Ιστορία της ατμοπλοΐας – Λεβιάθαν, Ιστορία της Γαλλικής Εθνοφυλακής. Ιστορικό και τοπογραφικό υπόμνημα για τη Ρώμη, κ.ά. Επίσης, χαρακτηριστικές εικονογραφίες εντυπωσιακής αποτύπωσης είναι: Το Κρυστάλλινο Παλάτι. Το θέατρο της Covent Garden. Το παλάτι της Βασίλισσας στη Μαδρίτη. Το Βρετανικό Μουσείο. Η εκκλησία της Παναγίας των Παρισίων, κ.ά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Η διερεύνηση για τον ορισμό της ταυτότητας μιας ιστορικής εφημερίδας μπορεί να αποφέρει σημαντικά ευρήματα για το πολιτικό και κοινωνικό γίνεσθαι της εποχής έκδοσης και διακίνησής της.

Αναλύοντας το πληροφοριακό περιεχόμενο του *Βρετανικού Αστέρ* διαπιστώνεται ότι η διεθνής υπόσταση του έργου ως ελληνικό προϊόν ενημέρωσης καθιστά την ίδια την εφημερίδα ένα σπάνιο πρωτογενές πληροφοριακό τεκμήριο (Salmon, 1923). Ο χαρακτήρας και η θεματολογία των δημοσιευμάτων της εφημερίδας αναδεικνύει τα ενδιαφέροντα και τις επιδιώξεις του εκδότη της και κυρίως διευκρινίζει (α) τις ιδεολογικές τάσεις που αφορούν στην αυτονομία των υποδουλωμένων κρατών και στη διάσπαση των αυτοκρατοριών, (β) τις κοινωνικές προκαταλήψεις αναφορικά με τη θέση και την ισχύ διαφόρων «φυλών», και (γ) τις κυβερνητικές πολιτικές που αποσκοπούσαν στη συγκέντρωση δύναμης και εξουσίας έναντι τόσο των γειτονικών λαών όσο και των απομακρυσμένων κρατών-λαών. Παράλληλα, η εφημερίδα ως μέσο πληροφόρησης μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, ο *Βρετανικός Αστήρ* παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να αξιοποιήσει τον τεράστιο όγκο πληροφοριών χρησιμοποιώντας σύγχρονες μεθόδους έρευνας και παροχής δεδομένων (Ραφαλοπούλου, Νικηφορίδου, & Ράγγε, 2011) κατά την πραγμάτωση της διδασκαλίας καθώς η έκταση της θεματολογίας της ύλης είναι ευρεία και η εικονογράφηση πλούσια και ποικίλη.

Συνεπώς, όταν η μελέτη των ιστορικών εφημερίδων και η αξιοποίηση των πρωτογενών πληροφοριών που παρέχουν αποτελεί επιτακτική ανάγκη και χρόνιο

αίτημα των ερευνητών κάθε ειδικότητας, οι βιβλιοθήκες/κέντρα πληροφόρησης οφείλουν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Κύριο μέλημα των βιβλιοθηκονόμων είναι τόσο η φυσική οργάνωση του έντυπου υλικού όσο και η πρότυπη βιβλιογραφική περιγραφή των κύριων πληροφοριακών στοιχείων της εφημερίδας και η δομημένη παροχή του πλήρες περιεχομένου. Η μελέτη της ταυτότητας και των χαρακτηριστικών του περιεχομένου μιας ιστορικής εφημερίδας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ορθή και πλήρη τεκμηριωμένη περιγραφή του έργου και τον ορισμό λέξεων-κλειδιών που θα περιγράφουν το περιεχόμενο, το είδος και τον χαρακτήρα της εφημερίδας, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελούν στοιχεία αναζήτησης και ανάκτησης περιεχομένου σε ηλεκτρονικό περιβάλλον. Επίσης, η μελέτη της δομής των περιεχομένων μιας εφημερίδας συμβάλλει στην αρτιότερη οργάνωση του ηλεκτρονικού αρχείου της εφημερίδας και την προβολή ολοκληρωμένων θεματικά συνόλων πληροφοριακών αντικειμένων.

Στην περίπτωση του *Βρεττανικού Αστέρα* διαπιστώνεται ότι η ταυτότητα και ο χαρακτήρας της εφημερίδας διαμορφώνεται από πολλούς παράγοντες και επηρεάζει αντίστοιχα πολλούς τομείς της ελληνικής ιστορίας. Η δυναμική μορφή του Στέφανου Ξένου και η πολύπτυχη δραστηριότητά του φανερώνει την ευρωστία της ελληνικής παροικίας του Λονδίνου τον 19^ο αιώνα και τη διάθεση των Ελλήνων παροίκων να υποστηρίξουν κάθε προσπάθεια που θα τόνωνε το λαϊκό φρόνημα και αίσθημα σε μια χρονική περίοδο καθοριστική για το μέλλον και την ευημερία της Ελλάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βάμβουκας, Μ. Ι. (2008). Η κατανόηση κειμένων: μοντέλα και παράγοντες κατανόησης. *Σκέψη, 1*, 7-22.
- Καυκαλίδης, Ζ. (1998). *Στέφανος Ξένος: Σκηνές από το δράμα του ελληνισμού σε Ανατολή και Δύση, 1821-1894*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κομίνη, Λ. (2002). *Από την πένα στην οθόνη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Χαρλαύτη, Τ. (1993). Εμπόριο και ναυτιλία τον 19ο αιώνα: Το επιχειρηματικό δίκτυο των Ελλήνων της Διασποράς: Η χιώτικη φάση (1830-1860). *Μνήμων, 15*, 69-127.
- Χατζηγεωργίου-Χασιώτη, Β. (2001). Δημοσιογραφία και Πολιτική: Οι περιπέτειες της εφημερίδας Ο Βρετανικός Αστήρ (1860-1862). Στο *Θέματα Νεοελληνικής Φιλολογίας-Γραμματολογικά, Εκδοτικά, Κριτικά*. Μνήμη Γ.Π. Σαββίδη, Πρακτικά Η' Επιστημονικής Συνάντησης Αθήνα: Ερμής, 152-164.
- Χατζηγεωργίου-Χασιώτη, Β. (2003). *Ο Στέφανος Ξένος (1821-1894) και ο Βρετανικός Αστήρ*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
-
- Cole, P., & Harcup, T. (2010). *Newspaper journalism: Journalism studies: Key texts*. London: Sage.
- Hampton, M. (2001). Understanding media: Theories of the press in Britain, 1850-1914. *Media, Culture & Society, 23*, 213-231.
- Hampton, M. (2004). *Visions of the press in Britain, 1850-1950*. Urbana: University of Illinois Press.
- Horrocks, G. (2010). *Greek: A History of the Language and its Speakers*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Papaioannou, A., Nikiforidou, Z., & Pange, J. (2011). The diverse meanings of risk through a historical approach. Στο *Professional Systemics in Action, 2011 HSSS 7th National and International Conference*, Αθήνα, 4-7 Μαΐου: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Papaioannou, A., Pange, A., Toki, E. & Pange, J. (2011). Newspapers in lifelong learning settings. Στο 6th International Conference in Open and Distance Learning. Λουτράκι, 4-6 Νοεμ. Ανάκτηση 25 Απριλίου 2012 από <http://icodl.openet.gr/index.php/icodl/2011/schedConf/presentations>
- Salmon, L. M. (1923). *The Newspaper and the hHistorian*. New York: Oxford University Press.

Winston, B. (2005). *Messages: Free expression, media and the West from Gutenberg to Google*. London: Routledge.